

MONOGRAFIC

aran

ATH DIA

Seteme deth 2007 · Numerò 17

HÈSTES
ER ESPERIT
D'UN PÒBLE

Te portam **SEGRE** en çò de tò

mès

Cada dia as **mès** auantatges entà abonar-te-i

mès economic.

Important descomide sus eth prèt de portada.

mès comòde.

Cada dia poiràs ayer SEGRE a on tu volgues, en casa, al quiòsc, en trebalh...

mès flexibilitat.

Er abonat causís se quin ei eth sòn periòde d'abonament, de deluns a dimenge, de deluns a diuendres, annau, semestrau, trimesadèra, eca. Tanben mos adaptam as tues vacances.

mès auantatges en club der Èish.

Descompdes e aurfèrtes especiaus en entrades en teatres, actuacions musicaus, cinèma, musèus, eveniments esportius...

mès innovación, SEGRE digital.

Abonament e accés gratuït en toti es servicis de pagament compresa era emerotèca a compdar de 1995 (55 euros / an).

mès beneficiaris per abonament.

Per un abonament, enquia tres membres dera família pòden sollicitar eth carnet e servir-se de toti es sòns auantatges.

Informa-te'n:

SEGRE

973 24 80 00

de deluns a diuendres
de 09.00 h a 13.00 h
e de 16.00 h a 19.00 h

4

Es hèstes
populares que
balhen personalitat
singularizen ua
tèrra

per A.Sàez

14

Artur Blasco
Aran a conservat
pòga musica, mès
de grana qualitat e
beutat

16

Huec
Tota era magia
dera net de Sant
Joan ei en Haro de
Les

per Anna Geli

Auviatge intangible

Damb era arribada deth bon temps se multipliquen es hèstes populares. Profitam era entrada ena tardor entà recuelher-ne quauqu'ua des mès significatives. Es hèstes son tradicion. E ena tradicion i a impregnada era identitat d'un pòble. Dilhèu a arribat eth moment de reivindicar aguest aute auviatge. Es hèstes populares que balhen personalitat, singularizen ua tèrra. Pòden èster era desencusa perfècta entà atrèir visitants que cerquen quauquarren mès enlà dera nhèu e deth paísatge. Mès sense es grops de balh e musica dificilament açò serie possible. Ei important protegir er auviatge monumentau, mès non mos cau desbrembar der aute.

21

Barbacans
de Canejan: eth
magràs a
personalitat
pròpria

per Jèp de Montoya

24

Era Santa
Creu
de Salardú ei mès
qu'ua hèsta
religiosa

per Anna Geli

28

Era Soca
de Nadau torne
ena tradicion
deth pòble de
Les

per Jèp de Montoya

Edite Diari Segre, S.L.U.
Depòsit Legau: L-1160-05.

aran
ATH DIA

President: Robert Serentill Utgés.
Director Executiu: Juan Cal Sánchez.
Coordine: Anna Sàez Mateu.
Maquetacion: Anna Barcala Sirvent.
Impression: Lerigraf SLU.

Damb eth supòrt dera
Generalitat de Catalonha

 **Generalitat
de Catalunya**

e eth Conselh Generau d'Aran

 **Conselh
Generau d'Aran**

e era colaboracion dera
Catedra d'Estudis
Occitans
dera Universitat de
Lheida

 **Universitat de
Lheida**

Collaboren en aquest numerò: Mikel Aristregi, Francés Boya, Aitor Carrera, Angelina Cases, Anna Geli, Xavi Gutiérrez, Eisharc Jaquet, Amador Marqués, Maria Monge, Jèp de Montoya, Alba Orrit, Josèp Loís Sans, Jordi Suils, Xavier Ubeira e Andreu Vidal

Hèsta gros

QUAN ERA TRADICION EI CULTUR

ssa

A

Ua bona notícia der ambit politic: era naua division territorialu catalana en vegueries tierà en compde era singularitat aranesa. Era lengua ei eth trèt més caracteristic d'aguesta innegabla realitat. E era cultura. Non parlam sonque dera naua cultura, senon tanben dera populara. Des hèstes. De tradicions tan arraïtzades en territòri que ja en son part indivisibla.

per Anna Sàez

FOTOS: MIKEL ARISTREGI

Es hèstes formen part dera cultura d'un pòble. Mos mòstren era sua manèra d'èster, era sua singularitat. Ath delà, es hèstes an un pontenciau economic qu'encara non està deth tot espleitat.

Recentament, eth conselhèr catalan de Governacion, Joan Puigcercós, visitèc era Val d'Aran en çò que pòt considerar-se er inici simbolic deth procès de creacion dera futura Lei d'Aran. Dera naua Lei d'Aran. Ua metuda en scena dera qu'en gessec eth compromís catalan de deishar aguest territòri occitan que forme part de Catalonha dehòra de quinsevolh division territorial. Rebrem-

baram qu'era organizacion de Catalonha en vegueries, que contemplaue era incorporacion d'Aran laguens ua vegueria pirenenca auie auçat fòrça povassèra pr'amor que se consideraue qu'ère ua manèra de diluïr era autonomia aranesa, de menspredar era singularitat d'Aran respècte a Catalonha. Puigcercós, que s'entrevistèc damb eth Sindic, Francés Boya; anoncièc era creacion d'ua comission bilaterau formada per membres deth Conselh Generau e dera Generalitat, que se rà era encargada d'establir es bases juri-

Balhs populars ena Hèsta Major de Vielha, que se celebrèc eth dia 8 de seteme.

diques e de redigir eth contengut dera Lei d'Aran. Aquesta naua lei aurà de definir de manera clara eth marc de relacions entre es dues institucions, es competéncies qu'era Generalitat traspasarà ath Conselh atau coma eth sistèma de finançament que garantisque era prestacion des servicis trasladadi. Tanben constarà en tèxt eth reconeishement territorial e d'estatus diferenciat d'Aran coma territòri, çò qu'ara practica significarà que non se poderà includir aquest país en cap vegueria e qu'Aran deisharà de pertàner ara delegaci-

on deth Naut Pirenèu entà formar era sua pròpria delegacion. Ua bona notícia.

Era singularitat aranesa non ei cap caprici politic, senon ua realitat istorica e culturala. Aué mos centraram ena vessant mès festiva, ena cultura populara e tradicionau autòctona dera Val, que gaudís de fòrça bona salut maugrat es quaranta ans de dictadura franquista e çò qu'eth musicòleg Artur Blasco, estudiós deth cançonier pireneic, definís coma "era prumèra globalizacion d'Aran". Ei a díder: era dubertura deth tunèl de Vielha. "En-

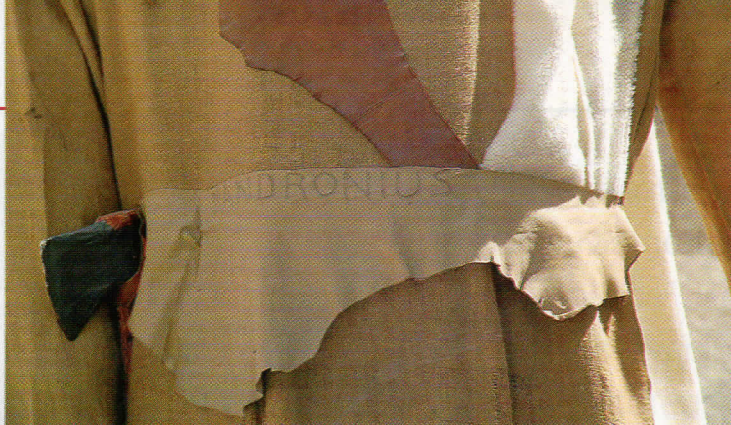
Es hèstes atrèn un torisme que cerque quauquarren mès qu'esquí o païsatge. Ath delà an un gran papèr dinamizador laguens dera Val d'Aran. Afavorissen es desplaçaments intèrns.

quia alavetz sonque i auie agut ua petita pòrta ena Bonaigua que hè qu'ena musica e era tradicion orau deth Naut Aran i age quauqua pincelada mès catalana", soslinhe. Es hèstes an arraitzat damb fòrça. Pro coma entà convertir-se en part der auviatge aranés. Un atractiu mès.

Era bona salut dera cultura populara aranesa quede rebatuda ena vitalitat des disparièrs grops de musica e dança que i a en actiu e que mobilizen centenes de personas: Bramatopin, Era Còlha de Santa Maria de Mijaran, Es Corbilhuèrs Cantaires de Les, Es Sautarèths de Bossòst o Es Fradins de Vielha ne son un bon exemple. Era responsabla de Cultura deth Conselh Generau, Maria Vergés, destaque era importància qu'age estat era madeisha societat civila qui age velhat entà mantier viues es tradicions. "Qu'era gent s'age implicat d'aguesta manèra ena preservacion dera cultura populara ei fòrça significatiu". En aquest sens, Maria Vergés hè notar que i a agropacions damb ua longa istòria ath darrèra. Atau, Es Corbilhuèrs de Les daten de 1950 e Era Còlha de Santa Maria de 1973. E sonque son dus exemples. "Açò signifie que'era musica forme part dera vida vidanta dera gent, que non ei un reducte folcloric". Maria Vergés se mòstre partidària de recuèlher "aquest auviatge tan valuós com ac pòt èster ua glèisa". Hèr un inventari garantirie era preservacion d'aguestes manifestacions culturaus tan estacades ara istòria deth país. "Des d'un punt d'enguarda antropologic, es hèstes son fòrça interessantes". Son "era arraitz" d'un estil de vida que se pèrd a marches forçadas. Era responsabla de Cultura deth Conselh Generau ac exemplifique damb es matances deth pòrc o es hèires de bestiar. "Des deth Govèrn balham tot eth supòrt ara cultura populara. Autant as manifestacions mès modèstes coma es de tradicion seculara, d'origina pagana, com ara era deth Haro de Les". Tanben destaque Vergés eth poder socializador

Un detalh
deth legendari
gigant bon de
Betlan
Mandrònius.

Eth Gigant
Mandrònius de
Betlan, una
tradicion de
nautada.

des hèstes. "Son un punt d'amassada", soslinhe. Se dempús, "en ua dusau part", aguesta cultura populara e tradicionau ei aprofitabla des d'un punt d'enguarda toristic, fantastic. "Mès des deth Conselh d'Aran i balham supòrt independentament deth marketing que poguen generar". Pr'amor qu'es hèstes pòden èster un estimulament mès entara promocion toristica dera Val. Ne parlam damb eth conselhèr de Torisme, Juan Antonio Serrano. "Es hèstes per si soletes non pòrten gent de dehòra d'Aran. I aurie quauqua excepcion damb quauques hèstes de fòrça tradicion e fòrça peculiaritat, coma pòt èster per exemple deth Haro de Les, que hè que vengue fòrça gent exprèssament, sustot deth sud de França. Tanben serie un cas parièr era Hèsta Major de Vielha, que soent coincidís damb eth pònt dera Diada de Catalonha, era quau causa hè que fòrça gent qu'a residència ena Val o que la coneish pense qu'ei ua bona idèa passar eth pònt en Aran. Mès eth rèste de hèstes an un gran papèr dinamizador laguens dera Val, e sonque per aquest motiu s'an de potenciar", soslinhe. Ei a díder, cau afavorir es desplaçaments intèrns que genèrre aguesta activitat. "Nosati despartim informacion sus totes es hèstes que i a en ostiu e açò provòque qu'es toristes que i a ena Val d'Aran se desplacen d'ua localitat a ua auta, era quau causa cause un dinamisme fòrça interessant. Sustot s'es hèstes son participatives e se hèn majoritàriament en carrèr, qu'ei eth cas de lèu totes es que se hèn en ostiu, er efècte beneficiós sus eth torisme ei fòrça important. Era gent qu'ei en Salardú se'n va tà Les e ara invèrsa. Ath delà, es hèstes popularas son ua riquesa coma quinsevolh auta e s'an de potenciar. Ei evident qu'uns alemanas que passen uns dies ena Val non an vengut precisament pes sues hèstes, mès se dempús te les trapes ena glèisa de Betlan perquè hèn ua hèsta particulara coma era deth Gigant Mandronius, ei pr'amor qu'an rebut informacion sus

Maria Vergés se mòstre partidària de recuèlher “un auviatge tan valuós com ac pòt èster ua glèisa”. Hèr un inventari garantirie era preservacion d’aguestes manifestacions culturaus.

Procession en Gausac. Tradicion e religion soent se dan era man.

aguesta hèsta, e aquesta sòrta de movements son positius. Nosati mos encargam de qu’è toristes agen accés ad aquesta sòrta d’informacions pr’amor qu’an un efècte terapeutich entà tota era Val”, hig eth conselhèr.

Ei que quauques hèstes an ath darrèr tota era magia des legendes millenàries. Auem citat era deth Gigant Mandrònius de Betlan. Cèrtament, n’ei un polit exemple. En libre *Viatge tath Pirenèu fantàstic*, er escrivan Pep Coll recuelh aquesta istòria explicada ath cant deth huec ath long de sègles. Coll convida a visitar era cova d’aguest gigant legendari. “eth

Era cultura populara gaudís de bona salut maugrat es 40 ans de dictadura e çò que Blasco, estudiós deth cançonier pireneic, definís coma era prumèra globalizacion: era dubertura deth tunèl.

madeish se l'auie daurit a còps de maca e bar-rina", explique. Mandrònius "comandaue es antiquas tribus dera val ena luta contra es armades de Roma", continue er autor. "Es romans, mès, vist que non podien afrontar-se cara a cara damb er indigèna, sequestrèren ara sua hilha". Enforiscat, eth nòste gigant per aguesta provocacion, "envestic eth campament a on l'auien presoèra e, dempús de hèr ua carnisseria de romans, desliurèc era sua hilha". S'explique que perdonèc era vida as enemics, mès les talhèc era au-relha a cadun des sobreviventi, entà que que-

Frenetica activitat de carrèr pendent era Hèsta Major de Bossòst.

dèssen ben escalabradi. "Ath cap dera tribu, li talhèc es dues", nuance Coll. "Dempús hec enviar per un messatgèr es aureshas tà Roma, entà demostrar ath madeish emperaire eth pè que cauçauè". Per se quauquarrès non s'acabe de creir aguesta istòria, Pep Coll avertís qu'a mejans deth sègle XIX se trapèc un esquelet gigant ath cant dera glèisa de Garós, ena que se i hègen òbres. Coll recuelh eth testimòni de mossen Jaquet, segontes eth quau, er esquelet hège tres mètres de nautada e auie un clau ath miei dera tèsta. Non ei estranh que damb aguest auviatge orau tan extraor-

dinari, Betlan non volgue desbrembar era legenda e, luenh d'açò, la convertisque en ua hèsta pro ludenta e singulara ena que non manque eth convidat mès especiau: Mandrònius.

Tanben a ua origina legendària ua des hèstes mès originaus dera Val d'Aran. Se celèbre en gèr, per Sant Vicenç. Ei era hèsta des escolans. Se commemòre eth dia aluenhat en qu'uns escolans aranesi qu'anèren d'excursion tara montanha se perderen. Se les hec de net e seguiren ua lutz que se vedie en paísatge. Ère era cabana d'un òme que les de-

ishèc guarir ath cauatge deth sòn huec e les garantic que londeman les ajudarie a trapar eth camin entà casa. Siguec ua net fantàstica ena que non parèren de condar istòries. Londeman, er òme complic era sua paruala e les ajudèc a trapar eth camin que les portarie tà casa. Coma que se didie Vicenç, se decidic celebrar ua hèsta en sòn aunor en tot coïncidir damb eth dia deth patron, eth 22 de gèr. E enquia ara. Era hèsta de Sant Vicenç, ua des mès singulars d'Aran, se celèbre enes estudis damb cançons, balhs e, per descomptat, es tradicionaus crespèths.

ARTUR BLASCO

A **DEDICAT** bona part dera sua vida a estudiar era musica tradicionau deth Pirenèu. Arma des amassades d'acordionistes d'Arsèguel, eth sòn grop Eth Pònt d'Arcalís tostemp incorpòre repertòri aranés enes sòns concèrts.

per **A.S.M.**

FOTO: CYNTHIA SANS

"Tanben musicalament se nòte qu'Aran ei un país"

Arrés non diderie qu'Artur Blasco neishec en Barcelona eth 1933. D'ua banda, pr'amor que pòrte quaranta ans impregnant-se de Pirenèu. D'ua auta banda, pr'amor qu'era sua extraordinària vitalitat semble impròpia de quauquarrés que poderie estar jubilat. Qu'ei un deths principaus impulsors dera Amassada d'Acordionistes deth Pirenèu e deth Musèu der Acordeon d'Arsèguel. Tanben forme part deth grop Eth Pònt d'Arcalís, que premanís nau disc.

Quan s'enamore der acordeon diatonic?

Siguec er an 1975. Viuí ua sason en estrangèr, enes Païsi Nordics, e me'n dè compte qu'auíem eth madeish acordeon diatonic, era madeisha musica de balh, es madeishi tempsi, es madeishes pòlques e siguec quan m'interessè. Vedí qu'era tradicion aciu auie estat plan fòrta, de hèt, non auem de desbrembar qu'er acordeon mos portèc eth balh de parelha. Aciu siguec quan contactè damb eth darrer acordeoniste qu'encara quedaue en actiu, Ricard Muntané de Caselles de Figols, damb qui neishec ua grana

amistat e ans de trabalh. Siguec eth qui me metec en contacte damb pòbles e cases a on i auie agut acordeons e atau que comencèc tot eth mèn trabalh de recèrca sus aquest esturment. M'interessèc plan peth sòn èfècte de revulsiu social.

Quina ei (o a estat) era importància d'aquest esturment enes zònes de montanha?

Era gent trinquèc tabós propiciadi des dera glèisa, en sens que non s'auie de barar agarradi. Trinquèc damb tot eth puritanisme. I auèc un temps en qué tanben, es capelhans predicauen en missa contra es acordionistes. Didiè qu'er acordeon ère era pompa deth lunfèrn.

Portatz fòrça ans en tot investigar sus aquesta musica. Coma comencèc tot?

Er an 1975, quan hí inventaris d'acordionistes, d'acordeons, de repertòris, eca. Tostemp en tot centrarme enes contrades de montanha, des dera Val d'Aran enquiar Empordan. Vedí qu'en Pirenèu de Lhèida er acordeon i ère fòrça mès present que non pas en

de Girona. Damb toti aquesti estudis, verificquè que fòrça des personas qu'auien tocat er acordeon ja non se'n rebrembauen. Les ahisquè a tornar-i e ac heren.

Qué destacaríetz dera musica autòctona d'Aran?

Donques, malerosament, çò que mès destacarie ei era eréncia tan prauba que mos a quedat. E digui prauba sonque per ua qüestion numerica, donques musicalament, era tradicion orala aranesa ei fòrça rica, fòrça polida. Curiosament, er element que mès a influït en aquesta perta a estat eth tunèl de Vielha. Poderíem díder que siguec eth prumèr element globalizador dera Val d'Aran. Qu'ei un hèt universau: quan mès isolat ère un territòri e quan mens escolarizat ère, mès solida ère era formacion lingüistica des sòns abitants. Mès en un país coma aquest, en que patírem ua dictadura tan longa, era escolarizacion acabaue damb era tradicion orau.

Estonantment, era Val d'Aran destaca pera grana vitalitat des groentà que? Entà que?

Ua causa va estacada ara auta. Quan ès conscient de çò qu'as perdut ei quan te'n das compde que non te pòs perméter hèr un aute pas tà darrèr. Era mancança genèr un besonh. Per açò i a un fenomèn curiós, relativament recent, de cançon tradicionau de composicion recenta e autoria coneishuda. Son poèmes o tèxti adap-

tadi en tot seguir eth modèu tradicionau, qu'ei plan polit. E era vertat ei que sòne fòrça ben. Jo que pòrti lèu quaranta ans en tot recórrer eth Pirenèu entà recuelher era musica tradicionau, pogui díder que tanben musicalament se nòte qu'Aran forme part d'un país disparièr en Catalonha. I a, logicament, fòrça elements comuns

a d'auti territòris pirenençs, mès tostemp damb personalitat pròpria.

Tanben er acordeon ei diferent?

Er acordeon s'emplegue pèr tot entà hèr barar ara gent. En aquest aspècte ei fòrça parzièr per tot eth mon. Mès en Aran i a un trèt diferenciau respècte ath rèste deth Pirenèu. Aci apareish eth nomenat acordeon Melodió. Ei un acordeon qu'entre pera banda gascona dera termièra. De hèt, en França ei mès abituau e tanben s'a exportat ath Quebèc o a Louissiana. Eth primèr viatge que l'entení tocar en Pirenèu siguec magnificament interpretat per Sisco de Vilac, que me toquèc un balh plan o franceseta. Mès i a fòrça d'auti trèts diferenciaus. Ara me ven ara memòria qu'era pòlca, per exemple, en Aran se bare collectivament, causa que non passe en cap aute territòri pirenenç.

Damb eth sòn grop de musica Eth Pònt d'Arcalís, auetz inclodit reper-tòri aranés.

Ei que mos shaute plan. Sajam d'includir aumens un tèma en cada concèrt. Eth Pònt d'Arcalís ei eth mèn divertiment. Me shaute veir coma tot eth materiau qu'è anat en tot recuelher a auta vida e lo bare era gent joena. Me shaute díder-les qu'aque-res cançons que les estonen son sues. Son era sua eréncia. Mès non deishi de hèr recèrca. Ara trabalhí ena zòna d'Aneto, Paüls, Areny... ena Franja de Ponent. E aguesta tardor gesserà un aute volum deth cançoner 'A pè pes camins dera cançon'.

Huec ance

per Anna Geli
FOTOS MIKEL ARISTREGI

Se ditz qu'era glèisa non auec era fòrça entà abolir aguesta hèsta pagana e per aquerò fin finau decidic cristianizar-la. Abondoses tanben que son es manères de celebrar era net de Sant Joan, era net magica deth huec. Es mèns ancestraus que se trapen en Pirenèu, e totes fin finau, qu'an coma simbolisme era purificacion des maus e eth desir deth començament d'un bon cercle fertil, sustòt agrari, base dera suberviuença des pòbles non guaire temps a.

strau

Quan arribe eth solstici d'ostiu, eth huec encen era hèsta. Sant Joan recuelh eth testimòni de tradicions millenàries coma eth Haro de Les, ua des tradicions mès emblematicques d'Aran.

Èster Haro qu'ei ingrat. Sonque un viatge ar an qu'era gent de Les, des pòbles dera Val e sustòt der aute costat dera termièra li hèn companhia, un dia que tanben ei, paradoxaument, eth dia dera sua mòrt. Aguest qu'ei eth dia dera net magica deth 23 de Junh, era net de Sant Joan. Totun, damb era sua mòrt reviuèràn es purificacions de toti es hantaumes, des esperits dolenti e des presàgis dolenti, tornarà a nèisher eth cercle dera fertilitat, dera fecundacion, des boni presagis e des bones cuelhetes. Era tradicion de plantar un tronc de husta o semblants, de pin o auet ena plaça deth pòble se descriu, en libre La nit de Sant Joan de Joseph Romeo i Figueras, com ua tradicion que se celèbre en dispairens lòcs de Catalonha coma Isil, Tossa, Andorra, Pont de Suert, Llesp, Durro, Boí, Coll, ath delà des poblacions araneses d' Arties o Les. Diuèrses teories, descrites en madeish libre, parlen deth simbolisme deth huec com un element de caracter purificador e profilactic, e era teoria mès coneishuda e mès contrastada ei aquera que parle deth simbolisme deth huec coma un rite de passatge d'un dia profan a un aute sagrat. Se ditz qu' era glèisa non auec era fòrça entà abolir aguesta hèsta pagana e per aquerò fin finau decidic cristianizar-la. Abondoses tanben que son es manères de celebrar era net de Sant Joan, en Arties per exemple, un viatge benedit e cremat eth Haro, era gent saute es brases deth huec e saute eth haro en tot arrossegat-lo pertot eth pòble. Eth motiu de passar peth dessus des hlames que torne a auer un significat d' arraics purificadoras e curatives, se ditz qu'eth

hèt de sautar-les prevenguie e curau es malauties dera pèth. Eth het donc qu' encara auè se mantenguen bèri uns d' aguesti rituaus en lòcs a on era valor dera tèrra en tant que cercle de fertilitat a anat en devarada a favor d' un aute tipe d' explotacion, (que no a arren a veir damb era agri-

cultura), genèr ua importància mès prigonda e interessanta ath torn d' aguesta celebracion santjoanenca. Eth pòble de Les, recree era tradicion dera hèsta deth huec damb fòrça exactitud e ath delà suenhe dispairens activitats culturaus que, coma soslinhe eth sòn baile, Emilio Me-

dan, pòden auer ua explicacion ath long deth temps; "En Les, tostemp s'an hèt fòrça activitats, quan a principis de sègle XX era Val ère plan praubà e auie lèu pògui recorsi, Les auie diuèrses es-còles. I auie un internat damb mèis de 400 mainatges, montèren un noviciat e eth pòble entrèc en ua dinamica a on era cultura, es tradicions e era musica s'anèren mantenguent enquia formar aguest esperit culturau e de pòble". Ua des hèstes que recentaments s'a instaurat ei era nomenada "shasclada". Manuela Ané, vesia de Les e membre dera associacion culturau Es Corbilhuèrs, mo'n è cinc sòs sus aguesta naua celebracion; "Abantes era quilha deth haro se hège a londeman dera cremada dera net de Sant

Joan, ara ja non. Era net deth 23 se creme e se quilhe eth dia de Sant Pere, totun, è pògui ans qu'auem instaurat ua hèsta que volem que devengue en tradicionau e qu'ei era shasclada". Era Shasclada, que se hè eth darrèr dimenge deth mes de mai e consistís en hèr ua hèsta ar acte de portar e premanir eth tronç d'auet des dera zòna des estudis (previament talhat en bòsc) enquia era plaça deth haro a on cremarà era net deth 23 de Junh. "Òmes e hemnes –soslinhe Manuela- baisham a pes er haro damb uns garròts de hèr que traùssen era longada der auet". En tota aquera caminada peth pòble, es vesins qu'an de besonh fòrces entà arribar ena plaça, ac pòden hèr enes capeles, o dit

d'un auta manèra; enes bars a on i demorarà era beguda, eth porronet. Manuela concise; "I a un darrèr tram a on eth haro sonque la portam es hemnes, (abantes sonque la portaue es òmes) e quan s'arribè ena plaça ei a on se shascle, se daurís, e se li calen es cunhes de manèra qu'era husta quedarà mèis sèca e cremarà mielhor". Aquiu donç, que demorarà estenut enquia dia de Sant Pèrre, dia que se celebrarà era quilha. Cau remarcar qu'era quilha se hè de manèra ancestrau e respectant era antiga tradicion de quilhar-lo damb còrdes e sonque damb era fòrça fisica des vesins de Les. Tanben ei eth moment en qu'es darrèrs maridats deth pòble entestaràn era profession en tot coronar eth haro damb

Ua des hèstes que recentaments s'a instaurat ei era shasclada. Se hè eth darrèr dimenge de de mai e consistís en hèr ua hèsta ar acte de portar e premanir eth tronc d'auet des dera zòna des estudis enquia era plaça deth Haro.

fors e ua crotz, que tornarà a simbolizar era fertilitat, en aguest cas era dera parelha. Tot aguest rituaü qu' arribarà en sòn maxim exponent era net deth 23 de junh, Sant Joan, era unica net qu'a ua relacion solsticiaü damb era de Nadaü. Totun, era serada deth huec e, en tot eth haro demore èster benedit e cremat, es prumères buarles des halhes viraràn en cercle peth dessús des caps dera gent, (un auta tradicion ancestrau que permetie apropar eth huec en lòcs a on eth haro o era hoguèra, non i arribauen) començarà lèu era net magica, es dances des Corbilhuèrs e era musica tradicionau acompanharàn era mòrt deth tronc d' auet, que cremarà d' ua forma espectaculara gràcies ara ajuda dera gasolina. Ei eth moment qu'es fòrces dera natura prenen eth totau protagonisme dera net, eth huec que ipnotize, impause e mòstre eth sòn poder ara gent e ara net, Sant Joan e tot eth sòn simbolisme enluernen tota era plaça deth haro. Era net acabarà, en tot es hlames deishen pas as brases qu' agarren alavetz eth sòn silenciós protagonisme.

En d' auti lòcs dera Val d' Aran, se conden diuèrses istòries ath torn d' aguesta net, en libre Fets, costums i legendes, Joan Bellmunt, que ditz qu' ère important bèuer lèit abantes que gesèsse eth dia pr' amor qu' aguesta lèit auie efèctes curatius. Un auta costum ère de bon maitin préner era rosada, donc se credie qu' ère tanben beneficiosa tara salud, n' i auie que caminauen descauci pes prats, e uns auti que s' i campulauen. Aguest ser tanben se cremaue era èrba entà hèr dehòra es esperits dolenti e entà trèirles des cases, era gent prenie es cendres qu' auien deishat es hlames e les portauen tà casa sua. En Vielha, per exemple, era maitiada dera net magica, es hemnes e es mainatges portauen tara glèisa nhòcs de flors que demorauen èster benedit de mànera qu'es dies que hège mau temps, aqueiri nhòcs se metien en balcon entà aloenhar es bromes dolentes. Practiques totes eres qu'an ua finalitat lèu, lèu medicinaü. Eth huec pòrte bona sòrt, qu'ei magic. Domatge non auer-i mès nets coma era de Sant Joan, entà purificar pertot e a toti mès soent.

Es Barbacans de Canejan

e eth
Bal der os

Quan parlam der os, der òme e dera sua relacion, tostemp se dan dus sentiments: er un d'antagonisme e er aute de paradòxa. Per un costat er os tostemp a estat un èster superior ath quau s'a admirat com ua divinitat e deth qué er òme s'a arribat a considerar descendent, e per aute se l'a acaçat e aucit volent-le préner era sua fòrça e lutant per un madeish territòri.

per Jèp de Montoya e Parra
FOTOS: J.DE MONTOYA/ARCHIU SEGRE

Er os qu'ei mès qu'ua bèstia entara cultura tradicionau pirinenca. Er enorme esquelet der os des cavèrnes de Luchon balhe ua idèa de coma aurie d'èster de desparièra era luta damb era bèstia ena antiguitat.

Es dus les trobam des dera mès remòta antiguitat. En tot cernir-mos ath nòste país, as nòstes montanhes, ara nòsta Val dera Garona mos trobam que dejà er òme de Neanderthal auec de lutar contra er os des cavèrnes per abric des soales. Açò ac testimòni es rèstes de uassi e vestigis trobadi ena Còva de Gargàs en tèrme d'Aventinhan plan apròp de Sant

Bertrand de Comenges. Ena madeisha Val dera Garona, ena Còva de Montespan, er an 1924 er espeleològ Norbert Casteret entrant a traùers d'ua galeria anegada que hège sifon arribèc en ua cramba seca a on trobèc quauques escultures en tèrra argila des mès vielhes jamès trobades amassa damb es de Montesquieu Avantès. Ua d'eres ère un os que me-

surae 1,10 m. de long e 0,60 m. de nautada. Era bèstia ère jaçada, es pautes de deuant estenudes, es ungles fòrça ben diboishades e es pautes de darrèr replegadas contra eth còs. Entre es pautes dera escultura trobèc eth crani d'un ossardet e un trau hèt en centre deth còth que podie èster a on entrèsse ua cauilha de husta que tenguesse eth cap ena argila. Segura-

En Canejan, eth Magràs a personalitat pròpria.

Aguest rite demore viu ena interpretacion dera hèsta de magràs o de carnaval atau com se hège ena Val d' Aran e aué, dempús d'auer-se perdut quauqui detzenats d'ans, s'a reviscolat en pòble de Canejan.

ments qu'era pèth que caperaue eth còs de tèrra deuie èster amassa damb eth cap. Causa significativa d'aguesta trobalha ei qu'eth còs der os ère tot horadat per còps de lança, de flèches e de bastons.

Tot açò ei era causa que mos apròpe ara esséncia d'un des rites mès antics qu'an per protagonistes ar òme deth nòste país e ar os. Er os dormís tot er iuèrn laguens dera sua tuta e quan arribe eth milhor temps tàs dates dera Candelèra se desvelhe. Tàs òmes preistorics, veir a gésser ar os, signifie eth retorn dera vida. Ei en aqueth moment, damb era alegria deth retorn deth bon temps e podent dejà veir qu'eth dia le va guanhant temps ara net, qu'aguesti òmes dancen er aperat "Bal der Os". Dempús d'aguesta dança calerà gésser a aucir-le e eth sòn sacrifici significarà era fecondacion dera natura en bon temps qu'arribe. Aguesti òmes ena sua primitiva intelligéncia se cren de quauqua manera descendenti deth "diu-os" e tada eri encara que l'aucisquen era sua anima demore viua, en tot èster er òme que l'a aucit qui pren era fòrça que caracterizaue ara bèstia. Aguest rite demore viu ena interpretacion dera hèsta de magràs o de carnaval atau com se hège ena Val d' Aran e aué, dempús d'auer-se perdut quauqui detzenats d'ans, s'a reviscolat en pòble de Canejan. Laguens deth carnaval eth rite des barbacans apòrte tota aquera alegria ancestrau de retrobar-se damb eth temps mès doç en tot anar gessent d'aqueth long lufèrn qu'ei er iuèrn. Es personas son disfrazades damb pèths de craba o de oelha, de viatges damb es còrnes de quauque boc e sustot carrejant e hènt

a tocar esqueres e trucs. Aqueres dances e aqueri sauts a traùers des carèrs deth pòble, ath son des esqueres mos torne ara mès antica esséncia deth descrit adès bal der os.

Aguesta serie era representacion viua que demore de tota aquera

mitologia ancestrau vèrs aquera bèstia fantastica que se d'un costat se l'a temut, der aute, tostemp se l'a acaçat e aucit cercant era sua fòrça o dilhèu d'ua auta manera eth sòn espaci ara fin de dominar sus eth madeish territòri.

Mès qu'ua hèsta

Era Santa Creu de Salardú

per Anna Geli

FOTOS: MIKEL ARISTREGI

Eth Sant Crist de Salardú se considèra, ath delà dera sua significacion religiosa, eth protector des adversitats dera gent deth pòble. Es gòis que se canten en sòn aunor cada tres de mai rebremen es avatars istorics d'uns tempsi plan recents. Entà Santa Creu eth Sant Crist pren ua magnitud simbolica e lèu subernaturau qu'ipnotize as credents e tanben ad aqueri que non ne son. Toti es vesins de Salardú coneishen era legenda. Es mairies e es pairins se'n encueden de hèr saber as mèis joeni aque- ra istòria que conden ath torn dera imatge sagrada. Se ditz que pugèc peth dessús des aigües der arriu Garona en tot passar per toti es pòbles dera Val sense arturar-se'n en cap. Era gent, estonada, gessie en carrèr tà veir eth miracle e tà desirar qu'aque- th Nòste Sénher s'arturèsse en un des pòbles pes que passaue, mèis semble èster qu'aque- rò non siguec cap atau enquia arribar en Salardú. Era legenda donc ja ère començada, Salardú e eth Sant Crist demorèren inseparables enquias nòsti dies. Eth tres de Mai, es campanes que baren de bon maitin, que son contentes pr'amor qu'ei eth dia dera hèsta Major, qu'ei eth son patron, era Santa Creu. Aquesta hèsta, a un significat entàs vesins deth pòble dificil d'explicar, Felicitat Espanya, vesia de Salardú qu'ac remèr- que atau; "s'es credent, eth Sant Crist qu'ei sagrat e a molta fòrça espiritu- au. Eth mèn pair treiguie era imatge entà que podéssem punar-la quan èrem petitonhes e jo e contunhat damb aquera tradicion. Non sonque la vau a veir eth dia dera Hèsta Major, senon que de temps en temps vau a visitar-lo. "A jo, —concrète Felici-

tat— eth Sant Crist, que non me la tò- quen". Credents o non credents, es mèis joeni deth pòble que hèn parti- da dera comission de hèstes, a des- piet de non auer dromit guaire, en tot barrar eth balh dera net anterio- ra, s'impausen lèu coma ua obliga- cion eth hèt d'assistir ara missa solem- ne, donc, qu'ei abantes d'arren un ac- te de maxim respècte ath torn dera imatge e des pair-sénhers atau com ua continuacion dera tradicion se- culara.

Ua des autes caracteristiques de- ra Santa Creu, ei çò que se'n ditz, era "Amassada des Creus". Abantes dera missa solemne, er unic tapatge que s'enten en tot eth pòble ei eth "ding- dong" des campanes e eth "clink" des punets entre es creus de tot eth tèrme deth Naut Aran. Se conde tanben qu'es creus antigament portauen un nhòc de blat estacat en tot demorar ua bo- na annada deth cicle agrari, des semi- ades e des cuelhetes. Era imatge deth Sant Crist, que sonque ges dera glèi- sa aguest dia en concrèt, recep as creus de Gessa, Arties e Garòs en antic portau d'entrada deth pòble de baish, e hè çò de madeish damb es creus qu'arriben de Tredòs, Unha, Bagergue, e Vaqueira en er aute an- tic portau de Naut, mèis coneishut com era pòrta deth Palhars. Un viatge totes es imatges son amassades, caminen en companhia deth son des cam- panes tà laguens dera glèisa.

Luis Cortés, un aute des vesins mèis grani de Salardú, conde que hè fòrça ans vedec un pannèu a on i auie escrit eth nòm deth pòble d'Arròs, "aque- rò volie díder que non sonque s'amassauen es creus deth Naut Aran, senon que tanben pujauen totes es

deth Baish Aran", soslinhe. Era celebracion contunhe ath laguens dera glèisa a on se canten es gòis en tot qu'es parroquians passen a benedir era imatge, ua des estròfes que ditz atau; "Pujòlo damb grana Fe e constància, observe es tradicions, ja que vie damb perseverància, damb Misses, Gòis e Processons, a implorar benedicions, non mos deishèsqetz desconsoladi". Seguir es letres des gòis signifie conèisher mès prigondament es besonhs d'un pòble que de-

penie deth bon comportament deth temps entara sua subsistència, atau coma es legendes, es costums e es avatars ath torn dera imatge, de Pujòlo e de Salardú. Fin finau, en acabar era missa, se produsís era benediccion des tèrmes, moment en que toti es parroquians se viren entàs quatre punts cardinaus as indicacions deth mossén, un costum que tanben se celèbre en d'auti parçans de Catalonha. Aquerò òc, era coca e eth moscatel jamès manquen en acabar era ce-

lebracion religiosa. D'un aute costat, Teresa Bravo, mo'n hè cinc sòs, de coma èren es Aubades, ua auta des tradicions qu'encara se mantien bastant fidèla des d'alavetz; "Abantes, aies de pagar cinc pessetes entà poder participar enes aubades, i podien participar toti es que volien. Damb aqueri sòs, se pagauen as musics e se crompave moscatel e bizcochos francesi des boni, pr'amor qu'era còca ja l'auiem enes cases. Es gojats e es gojates mos seigièiem en circumferència e

Era cerimònia plan antiga des creus de Salardú qu'ei tot un espectacle a despiet de non auer perdut bric de

solemnitat religiosa. Se celèbre eth dia 3 de mai. Un viatge se celebrèc en junhsèga e nheuèc.

ath miei i auie eth minjar. Eth jòc se hège entre es musics e es joeni, qu'un viatge auien premanit era èrba verda expressament dalhada tara hèsta es dies anteriors, apareishien per diuersi carrèrs deth pòble entà enganhar e espantar as musics, que quan les vedien entrar, auien de començar a tocar era cançon des Aubades". Totun, "ara ei diferent" conde Teresa, "ara s'i lancen ueus, èrba seca que hè povás, o aria, ué, qu'es tempsi càmbien". Uns tempsi que càmbien, mès

que tostemp son es madeishi entath Sant Crist de Salardú, ua des imatges mès significatives dera Val e que demore ath long der an a èster portada tà dehòra dera glèisa tà recéber as autes creus e entà veir era nhèu, que jamés manque, segontes era tradicion, cada tres de mai. Mès, abantes d' acabar damb es truhes e caulets, que toti es vesins deth pòble conishen era auta legenda, aquera que conde que, cansadi de recéber nheuades eth dia deth patron, cambi-

èren era data dera Santa Creu, entath tres de junhsèga, e qui sap qué passèc aqueth 3 de junhsèga?, nheuèc. Ua legenda, que coma totes, an quaquarren de vertat, Rosita Vilanova, un auta vesia de Salardú, pro que se'n brembe d'aqueth dia; "coma se siguesse aué, caushiguèrem nhèu, t'ac pogui pro condar que jo i èra". Qui sap donc se damb aguesta darrèra istòria, aquera legenda dera imatge pujant pes aigües der arriu Garona l'auríem de creir a uelhs barrats.

Era Soca de Nadau

per Jèp de Montoya e Parra

FOTOS: J.DE MONTOYA E NÀDIA TOLSÀ

Entà parlar dera Soca de Nadau

auem de començar a parlar dera concepcion qu'auie eth pòble pirenenc, (aranés e comengés) sus eth moment deth solstici d'iuèrn. Ère aguest, eth moment de començar un nau an e a viatges se pèrd era referéncia se Cap d'An ei eth madeish dia de cap d'an o ei eth dia deth solstici, aqueth dia mès cuert der an damb era net mès longa. En tot demorar eth solstici, dus o tres dies abantes era gent limpiaue es humenèges treiguent tota aquera soja deth cicle e dera annada que s'acabaue deishant eth lòc mès important dera casa, eth larèr, prèst e net tà començar a alugar eth nau huec damb qué començarà eth nau an. Aquera diferéncia de 11 dies e 12 nets en qu'acabe er an solar e er an luèr, serà en principi eth temps destinat a que creme, tot doçament, era soca. Tanben onze dies abantes de Nadau es campanes tocauen aquerò que s'aperaue es octaues, es alegries o es litors de Nadau. Entàs ueit deth ser eth campanèr deth pòble anaue rebrembant que s'ère en Auents e que se demoraue eth Neishement de Nòste Sènher.

Tornant ara Soca mos cau díder qu'aguesta ei era part der arbe que demore presa ara tèrra damb es sues arraïcs un viatge qu'aguest s'a hèt

a quèir. Dejà arringada aquera soca retorçada, borromuda, en principi de hai perqué eth casse s'amortarie, se hè a secar quauqui mesi arribant-la a mimar, donc com d'ua forma rituai se caperaue damb ua briga quan ère en colidòr dera casa o en un cornèr prèst deth larèr tà qu'anèsse secant, damb era idia de que non s'amortèsse, en toti aqueri dies qu'auie d'anar cremant hènt companhia ara família e purificant eth larèr, era casa, entath nau an que comence. Eth cap dera casa solie hèr ua creu ara soca, ben damb era pica, ben damb eth guinhauet; ère era forma de cristianizar aqueth rite pagan en aqueth moment que se solapen era Hèsta deth Solstici d'luèrn e Eth Nadau de Nòste Sènher. En d'outes familhes se hègen tantes creus coma membres i auie ena casa o en clan.

Era Soca s'alugaue, era tarde deth solstici abantes e era vesilha de Nadau mès tard, tan lèu se cogaueth solei e atau auie de demorar enquia Cap d'An. A díder vertat e auent a veir damb eth volum dera soca de viatges duraue sonque tres o quate dies, se ben ena Val d'Aran s'an notícies qu'en quauqua casa se harie durar enquiath dia des Tres Reis. Segurament que d'aguesta manèra non ère un huec continuat senon qu'era so-

Dus mainatges dessús ua impressionanta Soca de Nadau.

Era Soca s'alugaue era tarde deth solstici abantes e era vesilha de Nadau, tan lèu se cogaueth solei e atau auie de demorar enquia Cap d'An. De viatges duraueth sonque tres o quate dies.

ca s'alugaue e amortaue en diferents moments en tot auançar-la o recular-la en larèr.

Aguest huec purificador portaueth bonur entara família e ací tornam a trobar era madeisha causa qu'ena representacion deth Haro, qu'es ar-raïcs der arbe que representen era essencia dera Natura se baishen en pòble tà qu'aguest capte aquera fôrça e en cèrta manèra le quede trame-tuda. Eth Haro damb era sua part mès baisha apuntant tath cèu e transmetent aquera fôrça ar eter deth pòble tà transmèter era sua fôrça a toti es membres deth madeish e era soca portant tota era fôrça dera sua saba as membres dera casa a on se creme.

Era soca non ère ua soca quinselvolha senon ua soca seleccionada de husta de hai capaça de mantier eth

huec e era brasa sense amortar-se, d'ua auta quinsevolha husta s'amortarie. Ath dessús d'açò en tot començar er Auents, eth quart dimenge abantes de Nadau era soca ja auie d'èster en casa tà secar-se.

En tant qu'eth huec deth Haro e deth solstici d'estiu ei un huec d'exterior e de hlama, eth huec deth solstici d'iuèrn ei un huec d'interior e de brasa que coe, que cofís just eth cendre se ben era joenessa e mainadèra hègen a volar es halhes peth dessús d'eri en tot anar d'ua casa ara auta, d'un huec ar aute .

Atau ei com se celebraue en çò de nòste, ena Val d' Aran, aquera net a on se solapen eth solstici d'iuèrn e eth Neishment de Nòste Sénher, e damb era madeisha idia Eth Conselh dera Vila de Les, amàs de ve-

sins que vòlen reviscolar tradicions antiquas e dinamizar era vida deth pòble en aguesta vesilha de Nadau deth darrèr an deth sègle XX e deth millèni passat instaurèc aguesta hèsta, ena Plaça deth Haro, damb era idia de que perviue per molt de temps.

En aguesti moments Era Soca se place ena Placa dera Glèisa e cap ath torn des ueit deth ser de miejanet apruprètz son es parelhes qu'aqueth an hèn vint-e-cinq ans de maridadi es que l'aluguen, damb eth pensament d'arregraiment pes vint-e-cinq ans passadi e hèn vòts des sòs desirs entath pervier.

Dempús dera missa de Miejanet se tornarà ath torn d'aqueth huec purificador a cantar nadalets, minjar coca e beue moscatelh auferit per ajuntament de Les.

VA DE LENGUA

per Aitor Carrera

Professor de lengua e
lingüística occitanes ena
Universitat de Lhèida

Arriu

Eth mot arriu qu'ei un exemple perfectè de çò que volem parlar aué: qu'ua madeisha representacion grafica pòt èster pronunciada de diuèrses manèras, e qu'aquerò non ei cap un problèma mès un auantatge en moment de fixar era faïçon que cau escriuer ua lengua. Aquerò de poder escriuer d'ua soleta manèra çò que se pronóncie diferent, qu'ei quauquarren que ja en parlèc Loís Alibèrt, e que'n parlèc tanben Pompeu Fabra –que si-guec soent un modèl entà Alibèrt– en cas deth catalan. Quan i a diferéncias fonetiques entre diuèrsi parlars que pòden èster sintetizadas en ua representacion grafica unitària, aquerò qu'ei quauquarren que coesione

espacis damb solucions divergentes. Ena Val d'Aran *arriu* qu'ei hèt de tres manèras diferentes. Es dues realizacions majoritàries que son "*ri-ieu*" e "*riu*". En totes dues qu'ei presenta era tendéncia modèrna ara pèrta dera *la-* iniciu gascona en mots qu'etimologicaments auien *R-* en latin (*RI-VU* > *arriu*).

Aquera pèrta non se represente ena escritura, mès i é. En quauqui endrets s'enten eth triftong "*ieu*" e en d'auti s'enten eth diftong "*iu*". Eth diftong "*iu*", en aqueth mot concrèt, qu'ei corrent en diuèrsi lòcs deth centre dera Val d'Aran o en bèth aute pòble coma Les. Era realizacion fonetica minoritària qu'ei justaments era mès pro-

pèra ara representacion grafica, ja que "*arriu*" (damb *la-* iniciu e eth diftong "*iu*") ei çò que podem entèner en Bausen e Canejan (o de temps en temps en quauqui mainatges d'auti endrets qu'an aprenut er aranés ena escòla). Donc, ena Val d'Aran *arriu* pòt èster prononciat "*riu*", "*rieu*" o "*arriu*". Eth mot que s'escriu pertot parier, mès se pronóncie sense *la-* e diftong, sense *la-* e triftong, o ben damb *la-* e diftong.

Era realizacion damb *la-* e triftong la cau anar a cercar ena vath deth costat. Aquiu qu'apareish donc era realizacion fonetica que manque ena Val d'Aran. En Luishon que prononcièn "*arrieu*".

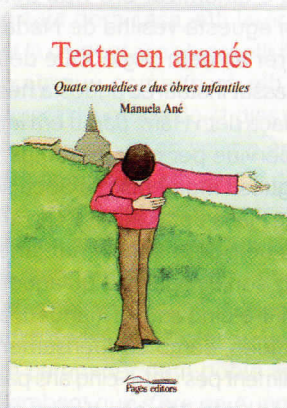
www.pageseditors.com

ed.pages.editors@cambrescat.es

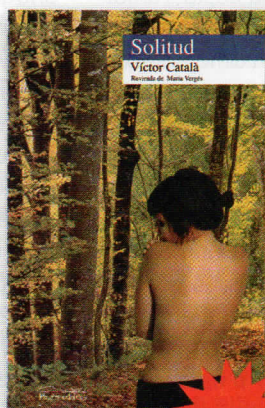
Pages editors

Garona
Libres
en aranés

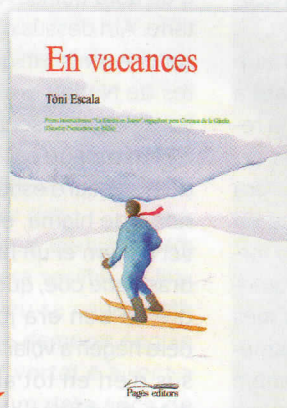
Libres en occitan dera Val d'Aran

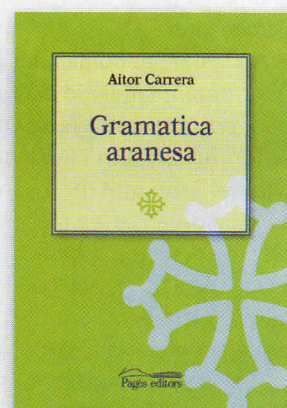
**Teatre en
aranés**
Manuela Ané

Solitud
Víctor Català

**En
vacances**
Tòni Escala

**Gramatica
aranesa**
Aitor Carrera

Sant Salvador, 8 - 25005 Lleida - Tel. 973 23 66 11- Fax 973 24 07 95

DICIONARI

A

Abriu: abril
Acercar: apropar
Acuélher: acollir
Amigança: amiatat
Arténher: aconseguir
Administracion: administració
Amplir: emplenar
Annau: anual
Ahèr: assumpte
Apolidir: adornar, embellir
Aninós: estrenes; una mena " d'aguinaldo"
Arrí-se'n: riure-se'n/fotre's

B

Baile: alcalde
Barar: ballar
Bataclam: rebombori
Benedir: beneir
Bièra: cervesa
Badinar: bromejar
Banèra: càntir
Baticòr: emoció

C

Camalhon: pernil
Chauat: begut
Capèla: capella
Cavaucada: cavalcada
Caçadera: cacera
Cauhar: escalfar
Casalèr: casolà
Cerèr: celler
Cuelhuda: collita
Credença: creença
Coquilhons: bunyols
Codinar: cuinar
Chicolate delit: xocolata desfeta

D

Demorar: esperar
Drapèu: bandera
Dilhèu: potser

E

Esdegar-se: afanyar-se
Endovieta, Endovialha: endevinalla
Entifonar: adornar
Esquera: esquellot
Escotar: escoltar

Enlumenar: il·luminar
Engorjar: plaure
Escuélher: escollir
Eveniment: esdeveniment

F

Faiçon: manera, forma de fer. V. biaís
Fidèlament: fidelment
Fistonar: adornar
Flaira: olor
Fondamentau: fonamental

G

Grandor: grandesa
Guidon: guió (de referència)
Garlapat: eixerit
Grilhonet: picarol
Garia: gallina
Generalizar: generalitzar
Gormandaria: llaminadura

H

Hèr lèu: afanyar-se
Hereuèr: febrer
Hèsta: festa
Hèira: fira
Hestejada: festival
Huec: foc
Halha: torxa

I

Iuèrn: hivern
Idèa: idea

J

Junh: juny
Junhsega: juliol
Joenessa: joventut
Júnher: ajuntar

L

Leçon: lliçó
Lèu: aviat
Liéger: lleger
Liegedor: lector
Laurada: conreu
Léser: lleure
Lúder: brillar
Laudar: lloar
Luscre: posta

M

Mariòtes: titelles
Magràs: carnestoltes
Mesteriau: artesanal
Mairam: bestiar
Mòs: entrepà
Maitiada: matinada
Matarràs: matoll
Mai: maig
Mochet: caramel

N

Net: nit
Nauèth, -èra: recent
Noveme: novembre

O

Ostiuatge: estiuèig
Oelham: bestiar oví
Ola: olla
Opausar: oposar

P

Pescajon: crêpe
Pantre: pallasso
Polit/da: bonic/a
Plasent: agradable
Porcèth: garrí
Poth: gall

R

Remoquet: acudit
Rebrembe: record
Repervèri: refrany

S

Sason: temporada
Semialha: llavor
Shivau: cavall
Shantièr: tasca

T

Titàs: persona disfressada
Tornejar: envoltar
Tringòla: esquella

U

Usança: costum
Utís: eina

Era melhor companhia tath futur ei era tua.

Ua gran companhia ei aquera qu'arribe ath futur abantes qu'es autes. En Endesa estam metent en foncionament eth pervier de mès de 22 milions de clients en tot eth mon. Èm era prumèra multinacionau electrica espanhòla e contunham en tot créisher entà generar progrés e benèster. Per aquerò auem era seguretat de que damb era tua companhia, arribaram ath futur abantes qu'arrés.

